

גאולת מקום המקדש הרב דב ליאור קרית ארבע ת"ו

נושא בנין המקדש תופש מקום מרכזי בחיי עם ישראל. מרבא בדברי חז"ל כי עוד מראשית הבריאה נתאוה הקב"ה שתהיה לו "דירה בתחתונים", העיתוי לכך בא לאחר מעמד הר סיני, בציווי האלקי – "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". "מכוון", שמדגים בקיומו את כל ההויה כולה, ומשם יוצאת ההשפעה הרוחנית לכל העם לדרגותיו.

בין שלשת המצוות שנצטוו ישראל בכניסתם לארץ היה בנין המקדש. בנין הכית בא לאחר הקמת מלכות ישראל ומחיית עמלק. קיום מצוות אלה איפשר את קיומה של המצוה כי הן קודמות לה לפי סדר הדירוג. לאחר הירידה הרוחנית בעם, נגזר מהשמים על חרבן המקדש הראשון והשני. הסיבות שהביאו לחרבנם של בית ראשון ושני היו אמנם שונות, אך הצד השווה שבהן הוא – שמקדש יכול להתקיים כשהבסיס הרוחני חזק ואיתן באומה, ובהחלשו – אין מקום להמשך קיום הבית שצריך לבטא את מה שבלב, ואם שם בתוך הלב פנימה הוא ריק מקדושה, אזי גם הבית הפיזי אינו יכול להתקיים.

מהרה יבנה המקדש

בצאת ישראל לגולה, לא רק שלא נותק הקשר בין העם לארצו ולמקום מקדשו, אלא להיפך, הריחוק הגיאוגרפי חיזק את הקשר הנפשי. בכל תפילותינו אנו מתפללים על השבת העבודה ובנין ירושלים. בכל שמחת נישואין ואירוע של קדושה ומצוה מכל סוג שהוא מזכירים את ירושלים. רבן יוחנן בן זכאי שהיה חי בזמן החרבן, עשה ותיקן כמה דברים לחיזוק הקשר בין העם והמקדש, דבר המצביע על גודל האמונה והתקווה לבניתו המהירה. וכמימרת חז"ל: "מהרה יבנה המקדש". בתלמוד במסכת ראש השנה דף ל': שואלת הגמרא: "ומנלן דעבדינן זכר למקדש?" (חז"ל בתשובתם הסתמכו על הפסוק: "ציון דורש אין לה" – "מכלל דבעיא דרישה". כלומר, מתוך שאין מי שתובע את ציון, יש ללמוד שאכן צריך לתבוע ולדרוש את בנינה, ומכאן התקנה, שיהא לולב ניטל כל שבעת ימי הסוכות "זכר למקדש", וכן ש"יום הנף" העומר, כלו אסור באכילת תבואה חדשה (מטעם איסור "חדש").

דיון בענין בנין מקדש בזמן הזה

נסיון ראשון לבנות המקדש נעשה עוד בתקופת הרומאים, שנתנו רשות לבנותו ולאחר מכן חזרו בהם. כמו כן, מרבא בספר "כפתור ופרח", שאחד מ"בעלי התוספות" רצה להקריב קרבן פסח, היות והפסח אינו כרוך בקשיים הלכתיים מרובים, ואינו טעון קניה מ"מחצית השקל" – דבר הנוהג רק בזמן קיום המקדש.

בעל ה"כסף משנה" כותב בפרק ו' מהלכות בית הבחירה, (ה' ט"ז), שאם תנתן רשות מן המלכים, נוכל להקריב קרבנות בזמן הזה. וכן כותב ה"מנחת חינוך" (מצוה צ"ה). הנושא עורר דיון הלכתי לפני כמאתים שנה, ובספר "דרישת ציון", בהתכתבות שהיתה בין הגאון רבי עקיבא איגר להרב צבי קלישר, נידונה השאלה האם חובת לבישת בגדי כהונה (שיש בהם תכלת) מעכבת את קיום המצוה, או לא? כמו כן, גדולי ישראל בדור הקודם החלו לטפל ולבאר את הצדדים ההלכתיים השונים, האם ניתן בזמננו מבחינת הדין לבנות מקדש ולהקריב קרבנות? יש מהגדולים שסברו שמספיק איתור המזבח באופן כללי, היות ר"קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא", ויש מהגדולים – וביניהם הרב הגאון – הרב פרנק ז"ל בקונטרסו "הר צבי" – שמצדד לומר, שצריך איתור מקום מזבח מדויק, ולדעתו את זאת אין ביכולתנו לעשות כיום. כמו כן מרן הרב זצ"ל ב"משפט כהן", דעתו היא שבנין המקדש היא המצוה היחידית בתורה שטעונה ידיעה נבואית, ולכן בלי גילוי קודם והתחדשות הנבואה אין אפשרות בנין בזמננו.

אם כי במה שנוגע לאפשרות קיום מצות בנין בזמננו, לדעת כמה פוסקים קיימות מגבלות הלכתיות, הרי בנוגע לעצם דרישת המקום וגאולתו, וכיחוד הבאת מודעות הנושא לצבור הרחב, הרי בזה אין כל מחלוקת. הרי חז"ל אמרו: "כל דור שבית המקדש לא נבנה בימיו כאילו נחרב". כל דור צריך להוסיף את הנדבך שלו לשיעור הקומה הרוחני של הבנין.

והנה בדורנו זה זכינולמה שלא זכו עשרות דורות. צבא ישראל בעזרת אלקי מערכות ישראל, שחרר תוך ימים ספורים את מרכזה של נחלת אבותינו, גולת הכותרת היא שחרור מקום מקדשו. לו זכינו, וכל הכחות בעם היו מוכנים מבחינה נפשית לקבלת המתנה הגדולה והעצומה הזאת, כי אזי פני הדברים היו אחרת לגמרי. היינו צריכים לגדר את המקום כדי לשמור את קדושתו, הכונה היא לשטח "כפת הסלע", ומסביב לו כמה עשרות מטרים לכל צד, היינו, כל המקום שיש בו ספק לכל השיטות כמקום העזרה, ולמנוע בכך דריסת-רגל בתחום העזרה מכל אדם באשר הוא. ביחס למוסלמים - יש להם מסגד "אל אקצה", אשר לפי דעת כל החוקרים עומד לא בהר הבית - ב"מחנה לוי", אלא בתוספת שהוסיף הורדוס בשעתו. החמצנו הזדמנות היסטורית, ונציגי ממשלת ישראל מסרו במו ידיהם את השליטה על מקום מקדשנו לידי ה"ווקף" המוסלמי. עם כל זה אין זה מאוחר לגמרי לתקן את המעוות.

הקמת בית כנסת בהר הבית

גם במסגרת החוק הקיים - שמירת המקומות הקדושים - ניתן לאפשר ליהודים לעלות להר הבית לאותם מקומות, שלדעת כל השיטות אין בהם ספק שמא הם שייכים לקדושת העזרה. מקומות אלה הם "מחנה לוי" שטמא מת מותר להכנס שם, אלא שהוא טעון טבילה לטומאה היוצאת מהגוף. כמו כן, יש לנהוג זהירות של "מורא מקדש" ואופן התנהגות ההולמת למי שהולך במקום קדוש. בספר "עיר הקודש והמקדש" חלק ג', קרא עוד לפני עשרות שנים הגרי"מ טיקוצינסקי להקמת בית כנסת על הר הבית. היום הדרישה הזאת מקבלת משנה תוקף. האפשרות היא בידינו. דרוש העזר והאמץ מצד הציבור הרחב, שידרוש מממשלתו לתקן את העול הנגרם לעמנו ע"י נציגיו. זה הוא המקום היחידי בעולם שלא מאפשרים ליהודי להתפלל בו, וזהו המקום היחידי בעולם שלגבנו הוא מקום קדוש. לנו אין "מקומות קדושים" בלשון רבים, רק מקום אחד שהוקדש ע"י שלמה המלך לדורות עולם.

בשל מי הרעה הזאת?

לאחר מלחמת ששת הימים, כשהקב"ה הנחיל לנו נצחון, אשר דומה, שלא היה דוגמתו בתולדות המלחמות, שכל הארצות השכנות נחלו מפלה מוחצת. למרות כל הדברים הגדולים, לא זכינו אפילו לחודש ימים של שקט בגבולות, ומאז יש לנו מלחמת התשה מתמדת תוך עליות וירידות. אנו כציבור המאמין בהשגחה אלוקית, שומה עלינו לשאול, "בשל מי הרעה הזאת?" לאחרונה אנו עדים לעלית מחירים מדהימה בכל תחומי החיים הכלכליים, דבר שכמעט אין לו דוגמה בעולם. האם שאלנו את עצמנו מפני מה באה עלינו הצרה הזאת? הרי הרמב"ם פוסק בהלכות תענית, שעל כל צרה שלא תבוא, על הציבור לפשפש במעשים ולא לחשוב ח"ו שהדבר בא במקרה, כי אנו נענשים על מחשבה כזאת, ככתוב: "והלכתם עמי קרי (היינו שתאמרו שהכל בא במקרה) והלכתי עמכם בחמת קרי".

הנה הרמב"ן-אביהם של ישראל, כותב בפרשת קרח (ט"ז פסוק כ"א), מפני מה חרה אף השם בישראל, ויסת את דוד למנות את העם וכא הנגף הגדול? משום שהציבור היה אדיש ולא התעורר לבנין המקדש. דוד עורר את הענין בעצמו, ועליו נאמר בנבואה שלא יבנה את הבית, ואם ההתעוררות היתה באה מצד הציבור - הבית היה נבנה אפילו בימיו. כאן אנו רואים שמצוה שמוטלת על הציבור והוא אינו מתעורר לקיימה, הדבר מעורר עליו את מידת הדין הקשה.

אין לי ספק, שאחד המרכיבים העיקריים לכך, שבדורנו איננו משיגים את השלום למרות המאמצים האדירים שכל ממשלות ישראל השקיעו, הרי זה משום שאנו עומדים מנגד, ומשלימים עם החרפה והבזיון שמקום מקדשנו נתון בידי זרים, ויש לאל ידינו להושיע ואיננו עושים את המוטל עלינו.

הנביא חגי אומר לבני דורו, כשהוא מוכיח אותם על הפסקות בנין הבית (חגי א'): "העת לכם אתם לשבת בבתיכם ספונים והבית הזה חרב?" וממשיך שם בפסוק אחר... "והמשתכר-משתכר אל צרור נקוב". - אין השפע יורד מהשמים כשהמקום שדרכו השפע צריך לרדת אינו בנוי ומוכן לכך.

ריבונות ישראלית מלאה במקום המקדש

אם יש לנו מניעות בהלכה ביחס לעצם בנין הבית, אזי לפחות נעשה את המעט שאנו מסוגלים לעשותו, והוא גאולת המקום והחזרתו לידי ריבונות ישראלית מלאה; גידור המקום ושמירה עליו בהתאם לקדושת המקום, והקמת מקום תפילה במקום שמותר גם בזמננו לעלות עליו, לאחר ההכנות הדרושות בהתאם להלכה. אזי נזכה, שעוד בדורנו יתקיימו דברי הנבואה המובאים ברמב"ם בראש ספר העבודה: "שאלו שלום ירושלים ישליו אוהביך" - אם אנו נדרוש את שלום העיר, אז ישכן שלום אמת על עם ישראל וארץ נחלתו.

אברהם ומקום המקדש

אמר אברהם לקדוש ברוך הוא:

אם אין אתה נותן לי (במקום) בית המקדש

חמש מאות על חמש מאות אמה

לא נתת לי כלום!

ונתן לו הקדוש ברוך הוא מה שביקש.

שמות רבה ט"ז ט'